

Mars och Venus i bokhyllan

– en analys av mans- och kvinnoroller i självhjälpsböcker

Abstract

In today's western society the self-help culture is widespread. It consists of various medias: from courses and tv-programs, to articles in papers and magazines and entire books. The aim of many of the self-help books is to help heterosexual couples with problems in their love-life. These books have a large number of readers and are sold in millions of copies around the entire western world every year. The self-help books are characterized by their strong heteronormativity where all women and all men tend to act and behave according to a given pattern. The aim of this study is to find a deeper understanding of the gender roles of women and men in self-help books. In order to do that, theories from two different essential perspectives will be used; psychoanalytic and biopsychological theories about sex. These perspectives of gender roles will also be analyzed in relation to gender as a social construction. The material consists of three books with different essential perspectives on gender roles: *Intimate strangers. Men and women together* by Lilian B. Rubin, *Why men don't listen & women can't read maps* by Allan & Barbara Pease and *Men are from Mars, women are from Venus* by John Gray. By analyzing the gender roles in these books it is possible to separate two different themes that they all have in common and are representative for the genre: love and sex, and feelings and communication. In my opinion the self-help books set a number of stereotypes concerning gender roles. These stereotypes are the same in all of the books, but their explanations differ. From a perspective where gender is seen as a social construction, this way of stereotyping is problematic in several different ways. Amongst others the essential perspectives in the books are problematic because they are very static and because they exclude a large number of individuals who does not fit into the pattern.

Keywords: self-help books, heteronormativity, psychoanalytic theory, biopsychological theory, gender as social construction, differences between men and women, stereotypes.

Sammanfattning

I dagens västerländska samhällen är den så kallade självhjälpkulturen ett vitt utbrett fenomen. Självhjälpkulturen gör sig påmind inom en lång rad olika områden: tv-program, kurser, artiklar i såväl dags- som vecko- och månadspress samt hela böcker. Inom självhjälpkulturen finns det dessutom en rad olika teman, bland annat självhjälp för kärleksrelationer. Eftersom kärleksrelationer är en mycket stor och viktig del av människors liv säljs böckerna inom detta område varje år i miljontals upplagor över hela västvärlden och har alltså ett mycket stort antal läsare. På så sätt har alltså böckerna en mycket stor påverkanspotential. Självhjälpngenren karakteriseras bland annat genom en stark prägling av heteronormativitet eftersom de ofta utgår ifrån det heterosexuella ”normala” paret, där kvinnor och män är varandras raka motsatser. Syftet med denna uppsats är att undersöka hur kvinnor och män framställs i självhjälpböcker för kärleksrelationer där fokus ligger på olikheter mellan könen, samt att se på vilka grunder de olika förståelserna av kön vilar. För att komma tillrätta med detta används två olika essentialistiska perspektiv: bipsykologisk och psykoanalytisk teoribildning kring kön. Dessa analyseras på ett kritiskt plan i förhållande till ett socialkonstruktivistisk syn på kön. Materialet består av tre olika böcker med olika essentialistiska föreställningar kring kön. Dessa är: *Nära främlingar: om relationen mellan man och kvinna* av Lilian B. Rubin, *Samma art – olika världar: om manligt och kvinnligt beteende* av Allan & Barbara Pease samt *Män är från Mars, kvinnor är från Venus* av John Gray. Genom att analysera kvinno- och mansrollerna och hur dessa framställs är det möjligt att urskilja två teman som kan ses som representativa för genren: kärlek och sex, samt känslor och kommunikation. Jag menar att självhjälpböckerna inom ramen för dessa teman sätter upp tydliga stereotyper kring kvinnor och män. Dessa stereotyper ser likadana ut i de olika böckerna, men förklaringarna till varför de ser ut som de gör skiljer sig åt. Från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv blir denna stereotypisering problematisk på många olika sätt. Bland annat är de essentialistiska perspektiven i böckerna problematiska på grund av sin statiskhet och på grund av att de fungerar exkluderande för väldigt många människor.

Nyckelord: självhjälpböcker, heteronormativitet, bipsykologi, psykoanalys, kön som social konstruktion, skillnader mellan kvinnor och män, stereotyper.

Innehållsförteckning

1 Inledning	2
2 Syfte/frågeställning	3
3 Genren	4
4 Teori	9
4.1 <i>Essentialism: biopsykologi</i>	11
4.2 <i>Essentialism: psykoanalys</i>	14
4.3 <i>Kön som social konstruktion</i>	18
5 Metod/material	21
5.1 <i>Material</i>	23
6 Tema: kärlek och sex	25
7 Tema: Känslor och kommunikation	30
8 Slutsats	35
Referenser	39

1 Inledning

I dagens västerländska samhällen kretsar mycket kring det heterosexuella kärleksparet, på en mängd olika områden. Att ha en partner av det motsatta könet är det som ses som det naturliga civilståndet, det som alla bör sträva efter vilket väldigt många också gör. Redan från unga år är det en central del av livet att skaffa en pojkvän om man är tjej, och vice versa. Att ha en partner av det motsatta könet blir en bekräftelse på att man är okej, att man attraherar någon och att man är kul och intressant. Detta är sedan något som egentligen skulle kunna sägas följa oss hela livet. Självklart bör inte vikten av kärlekens betydelse på något sätt förringas, dess kraft kan ses som en av de starkaste som verkar i och kring oss. Men det är också en kraft som så många andra är baserad på normer och ideal och som därmed begränsar dess uttryck och potential.

Att ha en kärleksrelation med någon som tillhör det motsatta könet är ett sätt att falla innanför den ram av normer och värderingar som vi lever och verkar i. Detta är något som det inte minst går att se tydliga tecken på i olika former av medier. I diverse tv-serier är karaktärerna mer eller mindre ständigt på jakt efter ett förhållande, kanske främst de kvinnliga. Ett exempel är "Sex and the city", där det efter att huvudpersonerna haft diverse förhållanden, såväl kärleksrelationer som tillfälligare sexuella förbindelser, ändå slutar med att alla får "den rätte" på slutet. I de flesta veckotidningar och månadsmagasin som vänder sig till kvinnor i alla åldrar, finns det ständigt och jämt tips på hur man skaffar sig en kärleksrelation, hur man kan förbättra den, hur man kan bevara den och hur man ska kunna trivas i den.

I denna mängd av olika medier finns det dessutom en uppsjö av självhjälpsböcker för kärleksrelationer, där man kan läsa allt om hur man skapar en lycklig sådan. Med tanke på att det heterosexuella kärleksförhållandet är så centralt i det västerländska samhället, är dessa böcker väldigt intressanta, inte minst eftersom många av dem ofta har väldigt stereotypa uppfattningar om kvinno- och mansroller. Varje år säljs det miljontals böcker som syftar till att ge människor hjälp med sina kärleksrelationer. Samtidigt har skilsmässofrekvensen aldrig varit så hög som den är idag. De flesta går in i ett förhållande eller ett äktenskap med denna vetskap och då är det kanske inte särskilt underligt att man tar till de medel som finns för att få kärleksförhållandet att fungera och att bli varaktigt. Ett av dessa medel är just de självhjälpsböcker för kärleksrelationer som är så populära. Böckerna är lättillgängliga, de går

att köpa i vilken bokaffär som helst och en stor del av dem finns dessutom i pocketversioner vilket ju innebär att de inte är särskilt kostsamma. Eftersom självhjälpsböckerna läses av ett väldigt stort antal människor innebär det även att det förmodligen är väldigt många människor som blir påverkade och tar till sig mycket av det som står i dessa böcker.

2 Syfte/frågeställning

De flesta, för att inte säga alla, självhjälpsböcker för heterosexuella kärleksrelationer har som utgångspunkt att män och kvinnor är väldigt olika, att män är på ett visst sätt och kvinnor på ett annat. Ofta menar författarna att dessa olikheter har biologiska och/eller psykologiska grunder. Genom att uppmärksamma olikheterna mellan kvinnor och män menar författarna till dessa böcker att kärleksförhållandet blir bättre och att det blir varaktigt:

För första gången i mänsklighetens historia uppfostrar och utbildar vi pojkar och flickor på exakt samma sätt och lär dem att de är likadana och att den ena är lika duglig som den andra. Sedan, som vuxna, gifter de sig och vaknar upp en morgon och upptäcker att de är så olika man överhuvudtaget kan vara. Det är inte så konstigt att unga människors förhållanden och äktenskap ser ut som de gör. (Pease & Pease 2004, 126)

Detta kan ur ett genusvetenskapligt perspektiv ses som väldigt problematiskt, eftersom genren som boken är hämtad ifrån inte främst reflekterar verkligheten, utan snarare är delaktig i ett verklighetsskapande som bygger på skillnader mellan kvinnor och män. I självhjälpsböckerna förstärks dessa skillnader ytterligare och cementeras med hjälp av eleganta förklaringar. Syftet med uppsatsen är därför att ta reda på hur kvinnor respektive män framställs i självhjälpsböcker för kärleksrelationer, där fokus ligger på olikheterna mellan könen, samt att söka förståelse för på vilka grunder dessa olikheter vilar. Utifrån detta lyder frågeställningen som följer:

- *Vilka könsrollsstereotyper framställs i den genre som kan benämnas som självhjälplitteratur för kärleksrelationer?*
- *Vilken syn på kön finns i denna typ av böcker, och hur kan detta analyseras i förhållande till synen på kön som en social konstruktion?*

3 Genren

Sara Eldén menar i sin artikel ”Att fånga eller bli fångad i diskursen? Om diskursanalys och emancipatorisk feministisk metodologi” att vi idag lever i en så kallad självhjälpskultur, där det finns en mängd olika verktyg att ta till för att lösa sina problem, inte minst vad gäller heterosexuella kärleksförhållanden. Dessa verktyg kan finnas i tv-program, artiklar, kurser, frågespalter och som i gällande fall, böcker: ”Dessa kan ses som en del av den självhjälpskultur som fått fäste i det västerländska samhället de senaste decennierna, i en aldrig sinande uppfinningsrikedom av nya problem att benämna, dissekera och lösa” (Eldén 61).

De böcker som tillhör självhjälpsgenren ingår i det som brukar benämnas som populärpsykologi. Denna är i sin tur en del av det som kallas populärkultur. Arthur Asa Berger menar i sin bok *Kulturstudier: nyckelbegrepp för nybörjare* att detta är ett begrepp som har ett antal olika definitioner. Han väljer att presentera populärkultur som ”[...] massmedierad kultur och andra besläktade former av kultur som i allmänhet konsumeras av ett stort antal människor på kontinuerlig basis” (Berger 118). Som exempel ger han tv: s situationskomedier, populärmusik som pop, rock, rap mm och genreromaner som till exempel kärleksromaner och deckare. Berger menar att populärlitteraturen förut sågs ned på av många akademiker, vilket ledde till att den fick minimalt med uppmärksamhet: ”Populärkulturens texter betraktades som sublitterärt skräp och de som konsumerade dem ansågs slösa bort sin tid” (Berger 136). Han pekar även på jämförelser som har gjorts mellan till exempel stora litterära verk och serietidningar och menar att det inte går att göra sådana jämförelser. Eftersom det handlar om så vitt skilda företeelser blir det orättvist att jämföra dem med varandra. Berger framhäver också det faktum att de som studerar populärkultur inte gör det för att de är intresserad av kulturestetik, utan för att undersöka den roll som populärkulturen har i samhället. I detta kan man placera min undersökning. Jag undersöker inte självhjälpsböcker för att jag anser att de har estetiskt eller litterärt värde, utan för att det är böcker som läses av ”allmänheten” och därmed har en roll som jag ser som betydande.

Genren tillhör också en diskurs, som jag väljer att kalla självhjälpsdiskurs. Förhållandet mellan diskurs och genre kan vara bra att klargöra, för att sätta genre som fenomen och begrepp i ett större sammanhang. För att kunna göra detta behövs först och främst begreppet

diskurs klargöras. Bergström & Boréus menar i sin bok *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys* att diskurs är

[...] en uppsättning utsagor, talade eller skrivna, i ett bestämt socialt sammanhang, liksom de mer eller mindre uttalade regler som styr vad som ”kan” och ”inte kan” sägas eller skrivas i sammanhanget. (17)

Genren, som består av specifika texter beroende på sammanhang, är i sin tur en del av diskursen. Bergström och Boréus förklarar en genre som en kategori texter som kan identifieras efter särskilda karakteristika. Dessa texter har uppstått i någon form av historiskt sammanhang och det finns vissa ”regler”, uttalade eller skrivna, om genrens innehåll och form. De texter som jag kommer att använda mig av tillhör genren självhjälpsböcker för kärleksrelationer. Denna genre kan i sin tur ses i en vidare självhjälpsdiskurs. Självhjälpsdiskursen och den inneboende genren producerar och reproducerar i sin tur olika nätverk av andra diskurser och normer. Den huvudsakliga diskurs som genren skapar är den heterosexuella matrisen, det vill säga synen på heterosexualitet som det normala och naturliga. Den heterosexuella matrisen som diskurs är uppbyggd av föreställningar kring skillnader mellan kvinnor och män. Dessa skillnader ses som naturliga, men är trots detta svåra att handskas med. Detta är den verklighet som genren genom diskursen skapar, och det är genom denna verklighet som genren överhuvudtaget kan existera.

Genom att tydligt framhäva skillnader mellan kvinnor och män sätter genren upp ramar för vad som är kvinnligt respektive manligt. Självhjälpsböckerna framhäver en normalitet kring det heterosexuella kärleksparet och – både direkt och indirekt – hur de bör agera och vara. Tiina Rosenberg som skrivit boken *Queerfeministisk agenda* menar att normalitet är ”[...] den trygghet som infinner sig vid känslan av att inte vara avvikande [...]” (195). Det normala sägs ofta vara det som är det vanligaste, statistiskt sätt, men Rosenberg menar att det inte går att skilja från moraliskt behäftade normer. Genren bygger upp sina normer kring vad som är kvinnligt respektive manligt bland annat genom användandet av det heterosexuella ”normala” paret som utgångspunkt. Rosenberg menar att en norm oftast brukar beskrivas i termer av ”[...] en regel som hänför sig till ett ändamål, ett ideal” (101). I praktiken är normer i samhället uppbyggda som system av regler som ofta är svåra att se till dess att någon bryter mot dem. Genom brytning och ifrågasättande blir normerna synliga. Detta skulle kunna jämföras med ett antal olika mans- och kvinnoroller som tidigare inte ifrågasattes, eftersom ingen såg att det fanns. Ett exempel på detta är kvinnans tidigare självklara plats i hemmet

och mannens roll som familjeförsörjare. Då dessa roller fortfarande var intakta syntes inte de normer som reglerade synen på kvinnan respektive mannens uppgifter. Men dessa osynliga regler blev synliga så fort kvinnor och män började bryta mot dem. Kvinnor började till exempel att söka sig ut i arbetslivet, och då blev normerna kring kvinnans plats i hemmet väl synliga. Även normerna kring mannen som familjeförsörjare blev synliga, eftersom han inte längre var ensam om att arbeta ihop pengar till det gemensamma hushållet. Viktigt att påpeka är att trots att normer bryts och blir synliga innebär det inte per automatik att normerna upplöses. Heterosexualiteten som norm är ju idag väl synlig på många områden, men den är trots detta i högsta grad existerande. Självhjälpsgenren är ett exempel på ett sådant område.

Det ”normala” paret i genren utgörs av den västerländska heterosexuella ”kvinnliga” kvinnan och den ”manlige” mannen. Att heterosexualiteten är den rådande normen är väldigt påtagligt i de flesta av självhjälpsböckerna eftersom de så gott som alltid utgår ifrån att ett par består av en man och en kvinna. I en del av dem diskuteras homosexualitet utifrån vissa olika, beroende på bok och syfte, utgångspunkter. Dock görs detta på ett sätt som tydligt skiljer ut homosexualitet från vad som anses vara normalt. Ylva Elvin-Nowak & Heléne Thomsson menar i sin bok *Att göra kön: om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män* att heterosexualiteten ses som norm såtillvida att det är det som ses som det normala av samhällets majoritet. Att vara heterosexuell är det som är det normala, att vara homosexuell innebär att vara avvikande:

Normen säger att en riktig man är heterosexuell. En riktig kvinna är detsamma, fast lite mindre sexuell. De som inte är heterosexuella betraktas som annorlunda.[...] De homosexuella skiljs ut från de normsättande ’vanliga’ heterosexuella. (Elvin-Nowak & Thomsson 83)

Lisbeth Bjerrum Jensen som skrivit artikeln ”Som de dog snakker: køn i selvhjælpsbøger” menar att homosexualitet utesluts ur självhjälpsböckerna eftersom det rubbar de föreställningar som finns om mannens och kvinnans motsatta roller som kompletterar varandra. Homosexuella par passar inte in i denna mall eftersom två män eller två kvinnor inte kompletterar varandra som en kvinna och en man gör, enligt dikotoma principer, och därför utesluts de. Ett av genrens argument för att det normala paret består av en kvinna och en man är att det är denna parbildning som är den naturliga, inte minst vad gäller fortplantning. Rosenberg menar att ”den heterosexuella normen lever genom att framstå som naturlig och vanlig” (102). Att självhjälpsböckerna utgår ifrån att alla par är heterosexuella,

och endast möjligen omnämner homosexualitet i egna avsnitt som skiljer sig från de andra, är ett tydligt exempel på att böckerna utgår ifrån den heterosexuella normen. I böckerna råder en stark heteronormativitet vilket innebär att utifrån definitionen av normalisering är det heterosexualiteten som är det trygga och naturliga. Allt som faller utanför ses som avvikande.

Att sätta upp stereotyper är ett sätt att reglera normalitet för kvinno- och mansroller inom ramen för det heterosexuella kärleksförhållandet. Berger menar att en stereotyp "[...] är en bild av en kategori människor som en grupp delar, en grovt förenklad föreställning om hur individer som är medlemmar av en viss grupp är beskaffade" (135). Denna beskrivning stämmer väl in på det som jag menar är en stereotypisering av kvinnor och män i självhjälpsböcker. Författare av olika slag använder sig ofta av stereotyper för att skapa en förenkling av verkligheten, vilket är ett sätt att kunna få folk att förstå gestalter och kopplingar till olika motiv på ett lättförståeligt sätt. På så sätt fyller alltså användandet av stereotyper en funktion. Det gör dock att läsarna får en förvrängd bild av olika grupper av människor. Bjerrum Jensen menar att självhjälpsböcker alltför ofta framställer män och kvinnor i gammeldags, stereotypa roller:

De oppstiller traditionelle kønskarakteristiske, for eksempel at manden er den stolte, stærke ridder, mens kvinden er den smuke, svage prinsesse. Forfatterne hævder, at det er naturgivent, at det er sådan, og ved at bruge denne naturliggørelsestrategi siger de samtidig, at det ikke kan eller bør laves om. (194)

Berger menar att stereotypisering bygger på en premiss, där X är en specifik grupp människor, och Y är en egenskap, som inte stämmer överens med verkligheten:

Alla X är Y.

John (eller Jane) är en X.

Alltså är John (eller Jane) Y. (135)

I fallet med självhjälpsböcker skulle den felaktiga premissen kunna se ut så här: Alla kvinnor är omhändertagande. Jane är en kvinna. Alltså är Jane omhändertagande. Eller: Alla män är starka. John är en man. Alltså är John stark. Berger anser att stereotypisering är problematiskt på grund av de generaliseringar som görs. Det kan vara så att några medlemmar av en viss grupp kan besitta specifika egenskaper, men det ligger en fara i att för den sakens skull tillskriva alla samma egenskaper. Bara för att somliga män till exempel har svårt för att visa sina känslor, betyder det inte att alla män har det, vilket det ofta framställs som i självhjälpsböckerna. Något som är viktigt att nämna är att alla stereotyper inte är negativt

laddade, de kan även vara positiva eller blandade: ”De är inte alltid negativa [stereotyperna, förf. anm.], men de utgör alltid förenklingar och hindrar människor från att se individer som de egentligen är.” (135) Att skapa stereotyper kan ses som ett sätt att reglera vad som är normalt och vad som är onormalt, vad som faller innanför ramen och inte. Människor som läser självhjälpsböckerna får stereotypa bilder av hur kvinnor är och hur män är, alltså hur normala män och kvinnor är och bör vara.

Jag menar att stereotyper kan ses som enkla lösningar som hjälper till att verkliggöra den heterosexuella matrisen, samt diskursens inneboende normer. Som ett sätt att göra stereotyperna verkliga använder självhjälpsböckerna sig av så kallade case histories. Självhjälpsböcker för kärleksrelationer innehåller så gott som alltid av case histories, historier ur verkliga relationer där en kvinna, en man eller ett par berättar om något ur deras liv, som är relevant för boken i sig. Författarna använder sig av case histories för att konkretisera det som de talar om, det blir lättare för läsaren att förstå om det finns bitar som relaterar till verkliga människor med verkliga erfarenheter. Ett exempel ur boken *Nära främlingar* av Lillian B Rubin, vilken kommer att diskuteras närmare i nästa kapitel, lyder som följer:

Förnuftsmässigt håller kvinnorna till och med ofta med om att den rationella sidan, som är så naturlig för män, är den mera vuxna, den mera åtråvärda:

Jag vet att jag är för känslöbetnad och det skapar problem mellan oss. Han står inte ut med att jag blir så där emotionell. Det får honom att bryta kontakten. (79)

Case histories används enkelt uttryckt alltså för att exemplifiera och förtydliga det som författaren vill förmedla. Jag menar att case histories i självhjälpsböcker även kan ses som ett sätt av författarna att göra kvinno- och mansrollerna mindre stereotypa, genom att framställa personliga historier ur olika vinklar. Case histories gör också att läsaren engagerar sig emotionellt i större utsträckning. Meningen med case histories i självhjälpsböcker för kärleksrelationer är inte, som i en del andra genrer, att läsaren ska kunna identifiera sig själva med subjekten i de case histories som finns, utan snarare att läsaren ska kunna ifrågasätta sin egen situation i relation till subjektens agerande: ”Do I see myself as behaving like that man or woman? Is my relationship similar to the one discribed?” (Shumway 151). Återigen blir det en fråga om normalitet. Genom att läsaren frågar sig själv ovanstående form av frågor, kan man se det som frågor som bekräftar huruvida läsaren är normal eller ej. De case histories som finns exemplifierar de ramar som författarna sätter upp för vad som tillhör det normala.

Enligt Bjerrum Jensen finns det överhuvudtaget i böckerna en förförståelse om vad som är normalt, även inom den heterosexuella parbildningen. Det normala är att kvinnan och mannen är ungefär jämnåriga, mannen ofta något äldre än kvinnan. Det är också normalt att paret har ett eller flera barn, eller att de gärna skulle vilja ha barn tillsammans i framtiden. Dessutom, menar Bjerrum Jensen, utgår författarna ifrån att åtminstone mannen har ett arbete att gå till, om inte båda. Eldén menar att kvinnan tillskrivs egenskaper som bekräftelsesökande, beroende och relationstänkande, medan mannen ses som självständig och oberoende. Vad gäller vilka det är som läser självhjälpsböcker om relationer menar Simonds i boken *Women and self-help culture: reading between the lines* att det företrädesvis är kvinnor som läser dessa: "I consider relationship-oriented self-help books to be a category for women because these books are – much more often than not – directed towards, bought and read by an audience dominated by women" (135). Jag menar att det i genrens heteronormativa diskurs ofta ses som kvinnans uppgift att ta ansvar för relationen för att den ska fungera och utvecklas på ett tillfredsställande sätt. Att följa normerna kring vad som anses vara kvinnligt och vad som är manligt gör att man blir som "alla andra", man slipper vara avvikande. När dessa roller framhävs i självhjälpsböckerna kan detta givetvis påverka de som läser dem. Om självhjälpsböckerna uppmuntrar par att "leva ut" sina (vad de kallar) kvinnliga respektive manliga sidor, är det inte helt osannolikt att läsarna tar detta till sig för att få hjälp att bli ett "normalt" par utan problem. Detta förefaller vara en enkel lösning på parrelaterade problem.

Genom att förutsätta att "normala" kärleksförhållanden består av en kvinna och en man utgår böckerna från det jag menar vara förhållandevis traditionella normer som bygger på heteronormativa föreställningar om kvinnlighet och manlighet. Förhållandet mellan kvinnor och män beskrivs utifrån dikotoma principer som är fasta och oföränderliga. På så sätt har alltså självhjälpsböckerna gemensamt att de är essentialistiska i sin heteronormativa syn på kärleksförhållanden.

4 Teori

Genren som materialet i min uppsats utgörs av har en essentialistisk syn på vad kön är. Jag kommer, i enighet med en genusvetenskaplig position, att ha min placering på den motsatta sidan av essentialismen. Jag kommer alltså stå på den sida där kön ses som en social konstruktion. Det finns givetvis en uppsjö av teorier kring dessa inriktningar. Därför har jag

valt de som jag tycker verkar vara relevanta och intressanta för mitt område i förhållande till mitt material. Jag har först och främst valt att dela upp synen på kön i två olika kategorier, och det är utifrån dessa jag sedan gjort mitt teoretiska urval: kön som essentialistiskt samt kön som social konstruktion. Essentialismen har jag sedan i sin tur delat upp i två kategorier: bipsykologi och psykoanalytisk teoribildning. Det socialkonstruktivistiska perspektivet kommer jag dels att ta upp som en fristående form, och dels i termer av kritik mot essentialismen.

Tiina Rosenberg menar att essentialism vanligen brukar beskrivas som tron på att det i en given person eller i ett givet ting finns en essens, en kärna som är oföränderlig. Inom feministisk teori handlar denna sanna essens kanske främst om en "[...] ren eller ursprunglig kvinnlighet, en kvinnlig essens, bortom det socialas begränsningar och därför obesmittat (oftast kanske undertryckt) av en patriarkal ordning" (Rosenberg, 24). I min uppsats är det inte bara synen på den kvinnliga essensen som är intressant utan även den manliga. Socialkonstruktivismen i sin tur handlar i motsats till essentialismen om att ta reda på hur sociala processer formar konstruktionen av kön:

Konstruktivister lyfter fram sociala processer och relationer till det centrala och diskuterar hur det som tidigare betraktats som självklara kategorier (exempelvis "kvinna", "man", "homosexuell", "heterosexuell") i själva verket är resultat och effekter av komplicerade historiska processer. (24)

Socialkonstruktivismen vill se bortom det som brukade ses som av naturen givet, och komma åt de komplexa processer som ligger bakom. Rosenberg menar att man på ett enkelt sätt skulle kunna beskriva essentialism och socialkonstruktivism som att "[...] medan essentialister riktar blicken inåt riktar konstruktivister blicken utåt för att granska produktionen och organisationen av könsskillnader och/eller sexuella skillnader" (25).

Jag kommer att se på hur dessa perspektiv på kön ser ut och gå närmare in på hur de ser på skillnader mellan kvinnor och män vad gäller olika områden som kärlek, sex, känslor och kommunikation. Detta eftersom dessa områden kommer att få en stor betydelse i uppsatsens analys av materialet.

4.1 Essentialism: biopsykologi

Eva Magnusson förklarar i sin bok *Psykologi och kön: från könsskillnader till genusperspektiv* biopsykologi som "[...] psykologiska fenomenens bas i biologin genom att relatera beteende och upplevelser till biologisk aktivitet i hjärnan och i kroppen" (84). Biopsykologer är inte intresserade av att hitta förklaringar i den enskilda människans upplevelser, utan istället sätter de fokus på den fysiska hjärnans påverkan på olika fenomen såsom syn, hunger, sexualdrift och olika former av känslor som till exempel glädje, ilska och rädsla. Med detta följer även ett intresse av att undersöka olika slag av psykologiska könsskillnader mellan kvinnor och män.

Den biopsykologiska forskningen kan variera en del beroende på användande av metod och frågeställning, men det går att urskilja fyra olika centrala processer som används för att förklara psykologiska fenomen med en bas i biologiska faktorer (Magnusson 84 ff):

- Genetik – Den faktor som syftar till att söka förklaringar på psykologiska fenomen i de mänskliga generna. Såväl inre som yttre egenskaper sägs kunna kopplas till specifika gener. Forskningen kring detta handlar om att förklara olika sorters mänskligt beteende med att det beror på det genetiska arvet.
- Evolution – Denna faktor berör mänsklighetens historia och utifrån denna går det att urskilja vissa grundläggande drag och egenskaper hos människan som går att spåra långt bak i tiden för att studera dess utvecklingar.
- Funktionalitet – De faktorer som vill finna förklaringar till varför beteenden och strukturer har utvecklats på det sätt som de gjort genom evolutionen.
- Fysiologi – Faktorer som berör den fysiska kroppen och dess funktioner, som till exempel aktiviteter i hjärnan och/eller hormonernas inverkan på psyket. Dessa faktorer är ofta av intresse inom biopsykologin då det handlar om frågor kring sexualitet.

Evolutionary psykologin intresserar sig för att förklara beteenden och egenskaper som ofta anses vara könsspecifika genom att härleda dem bakåt i tiden, ibland så långt som till då människan som art uppkom. Sådana beteenden kan till exempel vara vilka uppgifter som ses som typiskt kvinnliga, som till exempel att laga mat, ta hand om barn och ta hand om relationer samt vilka uppgifter som ses som typiskt manliga, som till exempel att försörja sin familj och vara dess

beskyddare: ”De mest framgångsrika lösningarna har ’överlevt’ genom naturligt urval och återspeglas därför i nutida människors hjärnstruktur” (Magnusson 86). Evolutionspsykologins teorier är universalistiska: ”[...] de utgår ifrån att samma specialiserade mekanismer och strukturer för olika psykologiska processer finns hos alla människor” (86). Den tidsperiod i människans evolution som är mest intressant ur ett evolutionspsykologiskt perspektiv är den så kallade jägar- samlarperioden som anses ha ägt rum från cirka 100 000 år till några hundra tusen år bakåt i tiden. Denna period anses enligt biopsykologin vara viktig eftersom många av de egenskaper och funktioner som vi har idag kan härledas dit. Rigmor Robert och Kerstin Uvnäs Moberg som skrivit boken *Hon och han: födda olika* menar att många av de mänskliga strukturerna finns kvar från denna tid: ”Livets byggstenar finns kvar i oss, och ibland ser vi hur det ’primitiva’ bryter igenom” (84-85). I jägarsamhället var det mannens uppgift att försörja familjen med mat och att skydda dem från inkräktare. För att lyckas med detta var det viktigt med såväl fysisk som psykisk styrka. Därför producerade manskroppen testosteron, för att bygga upp muskler och för att utveckla typiska jägaregenskaper:

Exempel på psykiska ’jägaregenskaper’ är lättväckt stridslust, ’kallt’ strategiskt tänkande, beredskap att försvara sig själv och andra, lust för fysiskt arbete (träning, sport) och mod. Behovet av autonomi motsvaras på ett primitivt plan av den instinktiva driften att försvara sina egna gränser. Att vara en smula okänslig innebär att ha en inbyggd sköld, en naturlig föregång till riddarrustningens stålhud. (Robert & Uvnäs Moberg 84)

Dessa egenskaper som testosteron framkallar är sådana som biopsykologin menar finns än idag. Könshormoner har enligt biopsykologin överhuvudtaget en stor inverkan på både fysiska och psykiska egenskaper: ”Med könshormoner förstärks – ’solbelyses’ – de egenskaper som vi normalt kallar kvinnliga eller manliga” (Robert & Uvnäs Moberg 35). Testosteronproduktionen hos män bygger, enligt Rigmor Robert & Kerstin Uvnäs Moberg, i princip upp mycket av hans egenskaper. Beroende på testosteronhalt växer pojkar olika mycket under puberteten. Muskelmassan ökar, liksom längd och kroppsbehåring. Sexualdriften stiger, ju mer testosteron desto högre sexualdrift. Det som sedan händer är att psyket anpassar sig till den kroppsliga utformningen hos den unge mannen:

Vid puberteten förstärks även psykiska egenskaper som behövs för att muskelkraften ska kunna användas optimalt. Egenskaper som aggressivitet, tuffhet, självhävdelse, dominans, strategiskt tänkande, mod, nyfikenhet, otålighet, utåtriktning, sport och tävlingsintresse kan liknas vid ”mentala muskler”. (Robert & Uvnäs Moberg 77)

Att ovanstående egenskaper har ett starkt samband med testosteronproduktion har visats i ett antal studier på individuell nivå. Även kvinnor påverkas av testosteron, som visserligen är ett manligt könshormon, men som även kvinnor har i lägre halter. Detta kan ha effekter bland annat på den sexuella lusten – ju mer testosteron, desto mer lust. De som brukar benämnas som de huvudsakliga kvinnliga könshormonerna är östrogen och progesteron. Det är dessa hormoner som gör att de kvinnliga könsorganen och den kvinnliga sexualiteten utvecklas. Även andra områden påverkas: ”’Kvinnliga’ egenskaper som känslighet i huden och intresse för relationer och kommunikation liksom den näringslagrande förmågan stimuleras också av de kvinnliga könshormonerna [...]” (Robert & Uvnäs Moberg 35-36).

Anledningen till att könshormonerna har inverkan på kvinnors och mäns egenskaper beror delvis på att de påverkar hjärnans utveckling och funktion. Enligt biopsykologisk teori ser kvinnors och mäns hjärnor olika ut, vilket beror på att de utsätts för olika typer av hormonell stimulans. Rigmor Robert och Kerstin Uvnäs Moberg menar att det finns en tydlig parallell mellan skillnader i hjärnan hos kvinnor och män och könshormoner.

Testosteron stimulerar den spatiala förmågan liksom tillväxten av hjärbarken på höger sida. På samma sätt anser man att testosteron bryter tillväxten av den östrogenberoende vänstersidiga hjärbarken och sambandet mellan språklig begåvning och östrogen är väl etablerat. (34)

Moir & Jessel som skrivit boken *Brain sex: the real difference between men and women* menar att män och kvinnor föds med hjärnor som ser olika ut och därför fungerar på skilda sätt. Senare förfinas hjärnorna ytterligare med åren med hjälp av hormoner som till exempel östrogen och testosteron, varefter skillnaderna består och ytterligare fördjupas. De menar att en kvinnas egenskaper består i att hon är känslig och bra på att minnas, hon är bra på att knyta nära kontakter och på att behålla dem, hennes språk är väl utvecklat; såväl det verbala som det kroppsliga, hon ler mer än en man; även om hon inte är glad, hon är snäll och vänlig; även mot människor som hon egentligen inte gillar. Moir & Jessel hävdar att dessa typiska kvinnliga karakteristika beror på hur kvinnors hjärnor fungerar: “[...] the right hemisphere of her brain that controls the emotions is better connected to the left side of the brain that controls verbal expression than it is in men” (100). Mäns hjärnor är uppbyggda så att de hör och känner mindre, är rationellt problemlösande och har relationer till andra människor som på något sätt bygger på makt och dominans. Moir & Jessel pekar alltså på att kvinnor är mer emotionella än män samt att kvinnor har lättare för att sätta ord på sina känslor. Att män har

svårare för att uttrycka sina känslor verbalt beror på att deras känslocentra är placerat i den högra hjärnhalvan, medan förmågan att uttrycka känslorna befinner sig i den vänstra hjärnhalvan. De båda hjärnhalvornas förbindelse med varandra är fysiskt sämre än den är hos kvinnor: "[...] the flow of information between one side of the brain and the other is more restricted. It is then often more difficult for a man to express his emotions because the information is flowing less easily to the verbal, left side of his brain" (Moir & Jessel 48). Kvinnors hjärnor skiljer sig från mäns såtillvida att det finns känslocentran i båda hjärnhalvorna och att förbindelsen mellan hjärnhalvorna är mer utvecklad. De känslocentran som finns i hjärnan har bättre förbindelse med talcentrat, vilket leder till att kvinnor är bättre på att uttrycka sina känslor verbalt. Enligt Moir & Jessel är alltså mäns och kvinnors hjärnor fysiskt olika, vilket resulterar i att könen utvecklar olika förmågor på skilda sätt. De skillnader mellan kvinnor och mäns hjärnor som de menar finns visar sig inte minst i kärleksrelationer av det heterosexuella slaget där kvinnor sägs förknippa sex med kärlek, medan män har förmågan att hålla isär dessa två: "The female brain, the mind of a woman, is not organised so as to keep sex in a separate mental compartment. That is more the male model – it is as if his brain has a specific filing cabinet for sex, completely unrelated to emotions" (Moir & Jessel 110).

4.2 Essentialism: psykoanalys

Psykoanalysen består av en mängd olika teoribildningar med ett flertal olika inriktningar. Gemensamt för de olika inriktningarna är att de har sitt fokus på två olika plan, dels på en individnivå, och dels på en mer generell nivå:

Psykoanalysen är framförallt ett antal teorier om skapandet av personlig mening i det kliniska mötet mellan analytiker och patient. Teorierna handlar därför till stor del om det specifika hos varje individ. Men samtidigt är psykoanalysen också en teoribildning som har universalistiska ambitioner och försöker beskriva och förklara hur psyket utvecklas och fungerar hos alla människor. Detta skapar en speciell spänning mellan det specifika och det generella i psykoanalytiskt tänkande. (Magnusson 149)

Att försöka att göra någon slags allomfattande beskrivning av psykoanalysen är omöjligt här, och därför kommer jag att inrikta mig på ett par delar som jag menar är intressanta och relevanta för uppsatsen i den mån att de berör de delar som självhjälpsböckerna intresserar sig för. Nancy J. Chodorow är en känd feministisk sociolog och psykoanalytiker som skrivit ett

flertal böcker kring just psykoanalys, bland annat *Feminism and psychoanalytic theory* och *Femininum – Maskulinum: Modersfunktion och könssociologi*, vilka teorierna i detta avsnitt är hämtade ifrån. Chodorow utgår från en del av Freuds teorier men har kritiserat och vidareutvecklat dessa utifrån ett feministiskt perspektiv.

Chodorow menar att kön skapas i relation till modern, i form av en oidipal utveckling, eftersom hon är den som har störst del i barnens liv under deras barndomstid. De första åren identifierar sig både flickor och pojkar sig med sin mor. Detta kan flickan fortsätta med utan några större problem vad gäller könsidentifikation. Hon lär sig sitt kön genom att se på sin mor. Denna inläring ser likadan ut för alla flickor och skiljer sig från socialkonstruktivistiska inläringsteorier på så sätt att inläringen sker på psykologisk basis utan någon större hänsyn till omgivande faktorer. På så sätt kan den psykoanalytiska könsinläringsteorin ses som driftstyrd. Vad gäller flickors könsidentifikation är den betydligt vidare i sin utformning än vad pojkars könsidentifikation är. Om flickor har några dragningar åt till exempel att ägna sig åt aktiviteter som ses som maskulina ses detta sällan som något konstigt, det är socialt accepterat:

Girls can be tomboys, wear jeans and other masculine clothing, fight, climb trees, play sports, and ride bikes. Their mothers may become somewhat anxious about them, but this behaviour will not be cause for great alarm, nor will it be forbidden or cruelly ridiculed. (Chodorow 1989, 37)

Pojkars könsidentifikation blir betydligt svårare. Efterhand som de växer upp märker de att de inte längre kan identifiera sig med moderns femininitet och tar lärdom av detta. Till skillnad från flickor som kan göra maskulina saker utan att det ses som särskilt konstigt, är det svårare för pojkar att göra saker som klassas som feminina: "It will be unheard of for boys to wear dresses, and if they want to cook or play with dolls, do not like sports, or are afraid to fight, this is cause for panic by parents, educators and psychologists" (1989, 37). För pojkar innebär istället könsidentifikationen att disidentifiera sig med sin mor, med det som är feminint. Att vara maskulin är att inte vara feminin, som modern: "They learn early not to exhibit feminine personality traits – to hide emotions and pretend even to themselves that they do not have them, to be independent participants in activities rather than personally involved with friend" (1989, 37).

Chodorow menar alltså att flickors och pojkars relationer till sina mödrar och fäder är det som är centralt i hur de utvecklas psykologiskt. Den oidipala relationen påverkar i mycket stor utsträckning hur kvinnor och män utvecklas inom ramen för heterosexualitet: ”Enligt den psykoanalytiska teorin är den heterosexuella erotiska inriktningen för bägge könen det primära resultatet av oidipuskomplexet. Pojkar och flickor skiljer sig emellertid i detta avseende” (Chodorow 1988, 243). Eftersom flickor och pojkar på grund av sin könstillhörighet har skilda relationsmönster i förhållande till sina mödrar, utvecklas de också olika. Pojkar löser sitt oidipuskomplex genom bortträngning av bundenheten till modern och kan sedan som vuxen vara beredd att finna en relation med någon som är som hans mor: ”När han väl funnit relationen i fråga får denna sin mening genom att den psykologiskt återupplivar något som ursprungligen var en intensiv och exklusiv relation – först en identitet, sedan en ’tvådelad enhet’ och slutligen en relation mellan två individer” (1988, 243). För flickor blir inte förfarandet lika enkelt:

Eftersom flickans första kärleksobjekt är en kvinna måste hon för att uppnå sin rätta heterosexuella inriktning överföra sitt primära objektval till sin far och andra män. Detta ger upphov till asymmetri i de kvinnliga och manliga oidipuskomplexen och svårigheter i utvecklingen av den kvinnliga sexualiteten [...]. (Chodorow 1988, 244)

Trots att flickan till viss del överför sitt så kallade objektval till sin far och till andra män, bryter hon aldrig helt med modern utan behåller till stor del den exklusiva roll hon (modern) hade i begynnelsen. Flickan frigör sig alltså aldrig helt från modern, så som pojken gör. Chodorow menar att kvinnor på så sätt lever i en relationstriangel. Flickor, som så småningom blir kvinnor, får därmed en annan förmåga att hantera relationer på än vad pojkar får. Flickor och kvinnor söker kärlek för att få bekräftelse och för att få sin relationstriangel att fungera, medan män har tränats i att vara manliga genom att borttränga sina behov av känslomässiga relationer:

Mannen har fått sin sexuellt präglade föroidipala bundenhet uppmuntrad men samtidigt har hans oidipal-könsliga begär motarbetats och hotats med bestraffning; därigenom kanske mannen i försvar mer exklusivt engagerar sig i de instinktmässiga tillfredsställelser som kan uppnås i en sexuell relation för att undvika att få sin kärlek avvisad. Kvinnorna har inte bortträngt sina känslomässiga behov. De vill fortfarande få kärlek och narcissistisk bekräftelse och är kanske villiga att överse med sina manliga älskares eller makes begränsningar om de i utbyte känner att någon bryr sig om och älskar dem. Detta kan leda till att mer direkt upplevda aggressiva och erotiska drifter förnekas. (Chodorow 1988, 249)

Chodorow menar att flickors och pojkars könsidentifikationsprocesser också ser olika ut på grund av att en mor ofta är mer närvarande än vad en far är, eftersom det ofta är kvinnan som har huvudansvaret för familjen. Därför kan flickor utveckla nära personliga relationer till sina mödrar och lär sig därmed vad kvinnlighet innebär :

Hon lär sig vad det innebär att vara kvinnlig genom denna personliga identifikation med modern och har ofta andra förebilder (släktingar, lärare, moderns väninnor, kamraters mödrar). Den kvinnliga identifikationen får alltså sin grund i att flickan gradvis lär sig att passa in i det dagliga livet, varvid förebilden är relationen till den individ flickan haft mest kontakt med. (Chodorow 1988, 224)

Eftersom pojkar sällan har en far som är närvarande i samma utsträckning som modern måste de försöka att utveckla en manlig könsidentifikation dels genom att disidentifiera sig med modern och dels genom att identifiera sig med den rådande kulturella stereotypa mansrollen. Pojkars könsidentifikationer är alltså inte präglade av nära relationer som för flickor: ”Flickors identifikationsprocesser inbäddas alltså i och förmedlas av deras pågående relation till modern på ett mera fortlöpande sätt. De utvecklas genom personliga och känslomässiga relationer till andra och fäster stor vikt vid dessa” (Chodorow 1988, 225). Pojkars identifikationsprocesser är inte lika präglade av känslomässiga relationer, eftersom dessa ses som kvinnliga och eftersom pojkar inte har nära känslomässiga band till andra individer:

De manliga identifikationsprocesserna innebär att differentieringen från andra, förnekandet av känslorelationer och de kategoriserade allmängiltiga inslagen i mansrollen blir viktiga. De kvinnliga identifikationsprocesserna sker i relation till andra medan de manliga tenderar att innebära avståndstagande från relationer. (1988, 225)

Chodorow vill alltså framhäva att kvinno- och mansroller definieras olika och att detta har sin grund i könsidentifikationen och oidipusutvecklingen från barndomen. Kvinnor definieras inom familjen, medan män identifieras i ett mer offentligt perspektiv. Därmed är det kvinnor som är de som mest inriktade på känslor och relationer:

Att kvinnor är relationsbundna och att män förnekar relationer och uttryckligen definierar sig själva som särskilda jag rimmar väl med deras skilda grader av medverkan i produktionen utanför familjen och fortplantningen inom familjen. Kvinnor har sin främsta roll inom familjen och knyter personliga och känslomässiga band. (Chodorow 1988, 226)

Det finns en del likheter mellan psykoanalysen och biopsykologin, såtillvida att de bygger upp sina teorier kring skillnader mellan kvinnor och män. Det är samma stereotypa

föreställningar kring kvinnlighet och manlighet som förs fram alla där de alla kan ses som medskapare till den heterosexuella matrisen.

4.3 Kön som social konstruktion

Den socialkonstruktivistiska synen på skapandet av kön kan ses som ett kritiskt perspektiv där den essentialistiska synen är det som mycket av kritiken riktas mot. Elvin-Nowak & Thomsson menar att de flesta könsteoretiker, liksom de själva, hävdar att individer inte föds som manliga eller kvinnliga. Detta till skillnad från det essentialistiska perspektivet som ju menar att det finns en medfödd inneboende kvinnlighet respektive manlighet hos alla individer. Enligt socialkonstruktivismen finns det ingen essens i det som vi tolkar som kvinnlighet och manlighet utan dessa är endast konstruktioner som skapas i ett socialt sammanhang. I enlighet med detta införde feminismen begreppet *genus*: ”Begreppet *genus* har införts för att beteckna just det socialt och historiskt tillskapade som feminismens konstruktivistiska uppfattning av kön betonar. Ordet kön, som ju redan fanns i svenskan, uppfattades som att det snarare betecknade det biologiska könet” (Gemzöe 80). Trots detta använder sig fortfarande många feministiska forskare av begreppet kön, men ändå i den mening att det är en social konstruktion. Gemzöe använder sig av begreppet ”kön” av språkliga skäl eftersom hon menar att ”[...] det är svårt att ersätta svenskans ’kön’ med ’genus’ på ett konsekvent sätt” (80). Även Elvin-Nowak & Thomsson använder sig av begreppet ”kön” eftersom ”[...] det blir enklare att följa med i resonemanget på det viset” (17). I likhet med Gemzöe och Elvin-Nowak & Thomsson använder jag mig av begreppet kön, eftersom jag menar att det språkligt och teoretiskt passar bäst i detta sammanhang. Eftersom jag i uppsatsen talar om kön utifrån olika teoretiska perspektiv hade det annars blivit problematiskt eftersom jag då hade varit tvungen att använda mig av begreppet kön då jag diskuterar essentialistiska perspektiv och *genus* då jag diskuterar sociala konstruktioner. Dock skiljer jag konsekvent på kön som en social konstruktion och synen på kön utifrån ett essentialistiskt perspektiv. Om man ser på kön som en social konstruktion går det att tala om att ”göra kön”. Detta begrepp är ett försök till översättning av engelskans ”doing gender”: ”Kön är inget man bara har eller är. Men vad är det då? Jo, kön är något vi alla gör, mycket aktivt, fast inte alltid fullt medvetet” (Elvin-Nowak & Thomsson 15).

Elvin-Nowak & Thomsson menar att människan föds med vissa yttre karaktärsdrag, vilka får omgivningen att tolka huruvida barnet är en flicka eller en pojke och sedan behandla barnet efter rådande könsnormer. Barnet får ett namn, ett pojknamn eller ett flicknamn, det kläs i vissa kläder och tilltalas på vissa sätt. Alla dessa saker görs, åtminstone för det mesta, förhållandevis omedvetet. På så sätt sätts ramar tidigt upp för vad som är kvinnligt och vad som är manligt. Enligt synen på kön som en social konstruktion är beteenden och egenskaper som ses som typiskt kvinnliga eller typiskt manliga inte något man föds med, utan något som genom påförande av diskurser och normer lärs in och genom repetition så småningom blir det som utifrån ofta ses som ett ”normalt” beteende:

De så kallade naturliga beteenden som man tänker sig gäller för flickor respektive pojkar – till exempel att flickor är mer intresserade av relationer, pojkar är mer självständiga – är faktiskt beteenden och förhållningssätt som måste läras in och repeteras. (Elvin-Nowak & Thomsson 102)

Bronwyn Davies som skrivit boken *Hur pojkar och flickor gör kön* menar även hon att kvinnlighet och manlighet inte är något som är av naturen givet, utan att: ”[...] kön är en del av den sociala strukturen samtidigt som det är någonting som skapas av individer och inom individer när de lär sig de diskursiva praktiker genom vilka den sociala strukturen skapas och upprätthålls” (26). Davies menar att vad som ses som kvinnligt respektive manligt skapas i strukturer som uppstår i ett socialt sammanhang, i form av olika diskurser. Individerna inom diskurserna har möjlighet att ändra på strukturerna, genom att avvisa delar av de diskursiva praktikerna, eller genom att förändra dem. Detta är dock inte något som enkelt kan göras, eftersom rådande strukturer verkar begränsande:

Maskulinitet och femininitet är inga medfödda egenskaper hos människor. Men de är inbyggda i strukturen för vårt samhälle, och är därmed både en förutsättning för tillvaron och ett resultat av hur livet levs. Som delaktiga i samhället övertar vi utan vidare ”vetskapen” om kön i den form som det har konstruerats. (Davies 27)

Poängen från Davies sida, en poäng som även R.W. Connell talar om i sin bok *Om genus*, är att det är viktigt att inte se individen som ett handlingsförlamat offer för de diskursiva praktiker som finns kring kvinnlighet och manlighet. Connell menar att människor själva har en stor makt över var de vill placera sig i det som han benämner som *genusordningen*: ”Människor konstruerar sig själva som maskulina eller feminina. Vi intar en plats i genusordningen – eller förhåller oss till den plats vi blivit tilldelade – genom vårt sätt att uppträda i det dagliga livet” (15). Skapandet av kön kan enligt detta synsätt ses som en

process, där individen interagerar med de samhälleliga diskursiva praktiker som finns kring vad som är kvinnligt och vad som är manligt: ”Man kan säga att alla människor ingår i en lång femininiseringsprocess respektive maskuliniseringsprocess, skapad inom ramarna för mänskliga relationer, avsedd att passa här och nu i det samhälle och i den tid där livet ska levas” (Elvin-Nowak & Thomson 25).

Genom att den socialkonstruktivistiska synen på kön hävdar att kvinnlighet och manlighet inte är något som är av naturen givet, utan att det är ett resultat av olika samhälleliga processer, anklagas perspektivet ibland för att förneka människans medfödda biologi. Elvin-Nowak & Thomsson menar att detta är något som är helt felaktigt:

Ingen könsteoretisk forskare skulle någonsin drömma om något så korkat som att förneka att människor i många avseenden ser olika ut och uppvisar en del olikheter vad gäller kromosomuppsättning, hormonnivåer och förmåga att föda barn. Det feminister och könsteoretiska forskare pratar om handlar om vilka *innebörder* vi lägger i dessa skillnader. Att vi väljer just *dessa* skillnader och inga andra och hur vi knyter just *dessa* skillnader till status och makt. (122)

Biopsykologin och psykoanalysen, som ju båda är essentialistiska perspektiv, bygger upp sina könsrollsteorier kring *skillnader*, i betydelsen olikheter mellan kvinnor och män. Ur ett socialkonstruktivistiskt synsätt blir detta problematiskt eftersom denna åtskillnad görs utan hänsyn till andra faktorer, vilket på så sätt medför ett antagande om att alla kvinnor och män, sett som skilda grupper, är likadana:

Om det är skillnad mellan kvinnor och män så måste det finnas likheter mellan kvinnor och kvinnor. På samma sätt måste män vara lika män för att det ska vara någon vits med att tala om skillnad mellan kvinnor och män. Men, alla kvinnor är inte lika varandra och alla män är inte lika varandra. (Elvin-Nowak & Thomsson 68)

Connell menar att genom att sätta upp könsspecifika dikotomier, vilket både biopsykologin och psykoanalysen gör, utgår man ifrån att gruppen kvinnor och gruppen män är inom respektive grupp likadana och att detta är av naturen givet, vilket inte överensstämmer med det socialkonstruktivistiska perspektivet: ”Människor lever inte i två avgränsade världar, och deras personligheter låter sig inte sorteras in i två fack. Vår uppfattning om genus innehåller ofta en dikotomi, men det gör inte verkligheten” (Connell 20). I de femininiserings- och maskuliniseringsprocesser som kvinnor och män enligt ett socialkonstruktivistiskt synsätt genomgår, är det alltså mer än bara kategorierna man och kvinna som bör tas hänsyn till.

Både Connell och Elvin-Nowak & Thomsson menar i enlighet med socialkonstruktivismen att kön är något som bör ses som något som har en nära förbindelse med andra faktorer som sexualitet, klass, ålder och etnicitet. Vad gäller psykoanalysen menar Elvin-Nowak & Thomsson att det finns flera faror i dess sätt att göra kategoriseringar mellan flickor/kvinnor och pojkar/män, med argument som i grunden påminner om Connells: ”För det första utgår det från att flickighet/kvinnlighet respektive pojkighet/manlighet är något som bara ’finns’, oberoende av historisk tidpunkt, kultur och socialt sammanhang. Så är det definitivt inte” (102). Ett annat problem från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv som uppstår inom psykoanalysen ligger i faran att se könsskillnader som något naturligt och som något som inte bör förändras. Essentialismens frånvaro av föränderlighetsperspektivet är något som socialkonstruktivismen är mycket kritisk till. Elvin-Nowak & Thomson påpekar att många av de faktorer som samverkar i femininiserings- och maskuliniseringsprocessen är föränderliga över tid och rum och därmed blir även kultur och historia viktiga faktorer att ta hänsyn till. Sara Arrhenius menar i boken *En riktig kvinna* att biologismen (som jag valt att benämna biopsykologi) genom att endast se till faktorerna kvinna och man och genom att bortse från runtomkringliggande föränderliga faktorer, gör det alldeles för enkelt för sig:

Biologismen är en inskränkning av de alldeles unika och speciella erfarenheter – uppväxt, social tillhörighet, biologisk och social bakgrund, samspel med andra människor, traumatiska upplevelser – som på gott och ont formar varje människas könsidentitet. Vi formas som män och kvinnor i en mångtydig process i skärningspunkten mellan kropp, kultur och historia. Vilka erfarenheter och sätt att vara som definieras som typiskt manligt och typiskt kvinnligt är varken så entydigt och självklart som biologismen vill få oss att tro. (Arrhenius, 37)

Självhjälpsböckernas stereotypa skildringar av kvinnor och män ger förklaringar som går att härleda till teorier kring evolution och hjärnans uppbyggnad eller kring psykologisk inläring i traditionell bemärkelse. Eftersom socialkonstruktivismen är uppbyggd kring kritik av bland annat dessa essentialistiska inriktningar blir det ur ett genusvetenskapligt perspektiv intressant att se närmare på vilka kvinno- och mansroller som framställs i de självhjälpsböcker som materialet utgörs av.

5 Metod/material

I uppsatsen är det materialet som står i fokus, det är detta som frågeställning och syfte utgår ifrån. Vid analysen av dessa texter har jag urskiljt vissa teman som jag menar kan ses som

representativa för den genre och det material som jag behandlar. Därmed inte sagt att jag täcker in varje del i varje bok. Givetvis är böckerna så pass olika att den ena tar upp något som den andra inte gör. Trots detta menar jag att det går att skönja vissa mönster och det är dessa som bildar grunden i de teman jag valt.

Jag har valt ut två huvudteman som jag anser kunna ses som representativa för genrens innehåll: sex och kärlek samt känslor och kommunikation. Detta är teman som genomsyrar alla böckerna, och som dessutom är intressanta att knyta an till olika teoretiska perspektiv kring synen på kön. Eftersom jag har tre olika teoretiska perspektiv, biopsykologi, psykoanalys samt social konstruktion av kön menar jag att det är lagom att knyta dessa till två teman och inte fler, för att göra en tydlig avgränsning. Då jag gjort de val av teman jag ansett vara representativa för böckerna har jag gjort en närläsning där jag fokuserat på hur kvinno- och mansroller beskrivs.

I min analys kommer jag att diskutera de huvudteman jag valt under två skilda rubriker; kärlek och sex samt känslor och kommunikation. I somliga fall kan dessa inte skiljas helt från varandra, eftersom de i mångt och mycket överlappar varandra. Varje tema diskuteras i vissa fall mer i någon av böckerna än i någon av de andra, vilket i viss mån kommer att synas i analysen. Trots att böckerna tillhör samma genre är ju ändå var och en unik, även om de delar många gemensamma värderingar. Detta ser jag dock inte som något hinder, utan snarare som en tillgång, eftersom jag menar att de teman som valts ut ändå kan ses som representativa för hela materialet. Under varje rubrik kommer jag att presentera och berätta vad böckerna säger om varje tema; vilka kvinno- och mansroller som träder fram. Jag kommer i analysen inte att göra någon schematisk uppdelning mellan de representationer som finns av kvinnor och de bilder som framställs av män. Istället menar jag att det är viktigt att diskutera bilderna av kvinnor och män i relation till varandra, eftersom det är så de skapas; i relation till varandra. Jag kommer i den mån jag finner det vara intressant att ytterligare förankra författarnas perspektiv i de teoribildningar de utgår ifrån, biopsykologi och psykoanalys, samt att diskutera dessa i relation till synen på kön som en social konstruktion.

5.1 Material

Mitt primärmaterial består av tre, vad jag väljer att kalla, populärpsykologiska självhjälpböcker som berör olikheterna i relationer mellan män och kvinnor. Sara Eldén menar, som tidigare nämnts, att det finns en stor omfattning av tv-program, frågespalter, kurser och böcker som tillhör den självhjälpkultur som dessa tre böcker ingår i, och att detta är ett västerländskt fenomen som utvecklats under de senaste decennierna. De böcker jag valt sträcker sig över en tidsperiod av två decennier. Den första, *Nära främlingar: om relationen mellan man och kvinna* av Lillian B Rubin är från 1986, den andra *Män är från Mars, kvinnor är från Venus* av John Gray är från 1992 och den tredje och sista *Samma art, olika världar: Om manligt och kvinnligt beteende* av Allan & Barbara Pease & Pease är från 1999. De två första böckerna har under åren tryckts i ytterligare upplagor. Materialet i sin helhet representerar väl den genre som beskrevs i det tidigare avsnittet. Alla de tre böckerna utgår ifrån att män och kvinnor är olika, av olika anledningar, och att detta får konsekvenser för den heterosexuella kärleksrelationen. Som genusvetare menar jag att dessa böcker tillhör en populärkulturell genre som är viktig att undersöka, eftersom den innehåller så många stereotypiseringar av kvinnor och män. Genom att böckerna hävdar att kvinnor är och alltid har varit på ett visst sätt och män på ett annat framträder en tydlig cementering av traditionella könsroller. För att till fullo förstå materialet, kommer varje bok och författare att kort presenteras lite närmare:

Författaren till *Nära främlingar*, Lillian B Rubin är psykoterapeut och vid tidpunkten för bokens utgivning arbetade hon som forskare vid Institute for the Study of Social Change, University of California-Berkeley. Hon hade då forskat kring par- och familjeförhållanden i drygt femton år. *Nära främlingar* trycks fortfarande i nya upplagor, trots att det är femton år sedan den skrevs. Detta tyder på att det finns en efterfrågan på boken vilket i sin tur bör betyda att boken har lästs, och fortfarande läses av en stor krets. Jag ser böcker som når ut till stora läsekretsar som väldigt intressanta, eftersom de har en så stor möjlighet att påverka så många människor. Därför menar jag att det är intressant och viktigt att se vad det egentligen skrivs om kvinno- och mansroller i denna bok. Boken är skriven utifrån ett psykoanalytiskt perspektiv där Rubin bland annat hämtat mycket inspiration från Chodorows teorier. De könsroller som Rubin lägger fram i sin bok, är alltså möjliga att förankra i de psykoanalytiska teorier som tidigare presenterat. Dessutom går detta perspektiv på kvinnors och mäns roller mycket väl att analyseras i förhållande till synen på kön som en social konstruktion.

Allan & Barbara Pease som tillsammans skrivit boken *Samma art – olika världar* lever tidvis i England, och tidvis i Australien, deras hemland, med sina fyra barn. Utöver detta åker de till många olika länder över hela världen och håller seminarier och deltar i konferenser. Allan Pease är känd främst för sina studier kring kroppsspråk, och hans böcker på detta tema har sålts i många miljoner exemplar och översatts till 42 olika språk. Tillsammans med sin fru Barbara Pease har han utöver *Samma art, olika världar* gett ut tre böcker om män och kvinnors förhållande till varandra och de svårigheter som kan uppstå, svårigheter som de menar uppstår på grund av könsens biologiska olikheter. Barbara Pease är dessutom Australiens bäst säljande kvinnliga författare, med en försäljningssiffra på 12 miljoner böcker. Parets relationsböcker presenteras på deras egen hemsida som lätthjärtliga men insiktsfulla, och har en stor tacksam publik. Precis som i fallet med de andra självhjälpsböckerna i materialet gör detta att boken är viktig att studera utifrån ett könsrollsperspektiv, för att se vad det verkligen är för syn på kvinnor och män som denna bok förmedlar till ett väldigt stort antal människor. Böckerna har inom en del akademiska områden, och av feminister både inom och utom akademin, setts som kontroversiell, med hänvisning till den biologiska syn på bildandet av könsroller som böckerna förmedlar. Det biopsykologiska perspektiv som boken har vad gäller konstruktionen av kön, är användbart eftersom det går att förankra väl i de teorier om biopsykologi som jag valt ut och även analyseras i förhållande till kritiken av denna inom de teoribildningar som ser kön som en social konstruktion.

John Gray, som skrivit *Män är från Mars, kvinnor är från Venus* är amerikansk psykolog och är även verksam som äktenskapsrådgivare. Privat lever han med fru och tre barn i norra Kalifornien. Han har skrivit femton böcker, inklusive *Män är från Mars, kvinnor är från Venus*, som alla berör samma tema; män och kvinnors relationer till varandra med utgångspunkt i könsens olikheter. *Män är från Mars, kvinnor är från Venus* var den självhjälpsbok om relationer mellan kvinnor och män som såldes i flest exemplar under 90-talet. Den läses årligen av miljoner olika människor och detta gör det intressant att se vilka könsroller som avspeglas i boken, eftersom den onekligen bör få betydelse i många människors liv. De senaste tio åren har hans böcker översatts till fyrtio språk och sammanlagt sålts i mer än 30 miljoner exemplar. Förutom att författa böcker skriver Gray även en dagstidningskolumn som når ut till trettio miljoner människor över hela världen, håller seminarier och gästar olika former av tv-shower och program. Dessutom är han

huvudansvarig för en hemsida som heter marsvenus.com, där det går att hitta alltifrån olika kärlekstester och datingmöjligheter till relationstips av olika slag. John Gray är alltså väl etablerad inom sitt område, vilket gör att många känner till honom. De flesta har någon gång hört talas om boken, vilket gör den intressant att se närmare på. Det som gör Grays böcker så speciella är att han liknar kvinnor och män vid ”venusianer” och ”marsianer” som från början kom från olika planeter, men så småningom upptäckte varandra och begav sig till en gemensam planet för att leva tillsammans. Eftersom ”venusianer” och ”marsianer” är så olika uppstod det förutom ljuv kärlek, även problem och konflikter. Grays skriver i boken att han inte tar upp någon diskussion om vilka grunder han har för sin syn på kvinnor och män. Däremot hänvisar han till en sådan diskussion i en av sina andra böcker. Där framgår det att han menar att kvinnor och män är olika av naturen, vilket alltså innebär att även han har en essentialistisk ingång i synen på kön.

6 Tema: kärlek och sex

Kärlek och sex är ett centralt tema både inom essentialismen och inom socialkonstruktivismen. Jag menar att hur dessa centrala ämnen ses från olika perspektiv säger mycket om hur inriktningarna ser på människan, eftersom kärlek och sex är en stor och viktig del av människors liv. Detta är något som författarna till självhjälpsböckerna är väl medvetna om. De sätter ofta dessa ämnen på sin spets och tar tydligt ställning för ett essentialistiskt perspektiv. Men det essentialistiska perspektivet kan ha många olika inriktningar, vilket gör att det på så sätt finns en stor mångfald bland självhjälpsböckerna. Därmed når genren ut till en väldigt stor målgrupp, eftersom det finns något att hämta för alla. Författarna som producerar genren är väl medvetna om att folk läser självhjälpsböckerna och att de i stor utsträckning tar till sig det som skrivs i dem. Detta beror inte på att läsarna är obegåvade, utan snarare på att det är en så hög igenkänningsfaktor i böckerna och på att författarna argumenterar väldigt bra för det som de vill förmedla. På så sätt vill jag alltså poängtera att genren inte heller på något sätt är enfaldig och att man inte bör förringa dess påverkanspotential på läsarna.

I så gott som alla självhjälpsböcker behandlas temat kärlek och sex, eftersom författarna vet att detta är ett område som människor ofta känner sig vilsna i och inför och känner att de behöver hjälp med:

Män vill ha sex; kvinnor vill ha kärlek. Det här har man vetat i tusentals år, men ändå diskuterar man sällan varför det är så och vad man kan göra åt skillnaden, som är en ständig källa till klagomål och diskussioner mellan män och kvinnor. (Pease & Pease 1999, 194)

Kärlek och sex kan vid första anblicken kanske ses som två teman som hade kunnat skiljas ifrån varandra. I självhjälpsböckerna skiljs dock sällan dessa två helt åt, utan uppträder ofta tillsammans. Däremot läggs fokus i vissa sammanhang mer på kärlek än på sex och vice versa. Detta görs i meningen att sex är det som mannen är intresserad av, medan kvinnans fokus ligger på kärlek och relationer. Citatet ovan är ett ypperligt och talande exempel på detta. I böckerna framställs kärlek och sex som själva grunden i den heterosexuella kärleksrelationen, där kvinnan är den drivande kraften på kärleksplanet och mannen är den som är mest aktiv på det sexuella planet. Enligt självhjälpsböckerna är det kärleken som kommer i första hand för en kvinna. Hon vill ha sex med en man hon älskar eller åtminstone hyser djupa känslor inför. En man, däremot, kan ha sex utan kärlek men knyter ofta känslomässiga band till kvinnan efter den sexuella handlingen:

För en kvinna existerar inget tillfredsställande sexualliv utan känslomässig kontakt. Mannen har lättare att skilja på dessa båda företeelser. För en kvinna måste känslokontakten i regel komma före den sexuella handlingen. (Rubin 106)

Detta innebär att mannen måste visa kvinnan ömhet och ge henne kärlek för att hon ska vilja ha sex med honom, och inte sett i direkt anslutning till själva den sexuella akten. Utan de känslomässiga faktorerna kommer kvinnan inte att vara intresserad av att ha en sexuell relation överhuvudtaget:

Om en kvinna ska längta efter sex, måste hon känna sig älskad, uppskattad och betydelsefull. Häri ligger det dilemma som många människor aldrig förstår. En man måste ha sex innan han kan känna sig belåten, men kvinnan vill känna sig belåten innan hon har sex. (Pease & Pease 1999, 194)

I *Nära främlingar*, som har sin grund i psykoanalysen, menar författaren att man måste gå tillbaka till barnets relation till modern för att förstå varför kvinnor är mer emotionellt lagda vad gäller sex, än vad män är. Då pojkar formar sin maskulina identitet gör han detta genom att disidentifiera sig med sin mor vilket leder till att den emotionella bindningen till henne

bryts upp: "För pojken i denna utvecklingsfas är det den känslomässiga komponenten i bindningen till modern som attackeras då han söker undertrycka sin identifikation med henne. Den erotiska, eller sexualiserade, aspekten på bindningen lämnas opåverkad [...]" (Rubin 107). För flickor ser utvecklingen annorlunda ut, förhållandet blir det rakt motsatta: "För henne är det den erotiska komponenten i bindningen vid en kvinna som måste förnekas och sedermera överförs till en man – det vidare, känslomässiga engagemanget och identifikationen förblir orörda" (107). Detta resonemang är helt i enlighet med Chodorows teorier kring flickans könsrollsutveckling. Även hon menar att eftersom flickors och pojkars oedipala uppbrott från modern ser så olika ut i förhållande till varandra att följden blir att kvinnor och män som vuxna hanterar relationer på olika sätt. Chodorow menar att de klyftor som skapas i barndomens bindningar i form av erotik och emotionalitet får en mycket stor betydelse för hur kvinnor och män hanterar och engagerar sig i relationer i vuxen ålder. Det är det som förklarar varför män skiljer mellan kärlek och sex, medan kvinnor inte gör det samt varför kvinnor överhuvudtaget är mer känslomässigt lagda än vad män är. Dessutom har män förmågan att kunna hålla isär kärlek och sex vilket inte kvinnor kan: "En mans hjärna är indelad i fack, och det gör att han skiljer mellan kärlek och sex eftersom han bara kan uppleva en sak i taget" (Pease & Pease 1999, 210). Det biopsykologiska perspektivet menar att det är helt naturligt att män och kvinnor har skilda förhållningssätt till sex och kärlek, eftersom deras hjärnor ser olika ut. Moir & Jessel menar att eftersom kvinnors hjärnor inte är lika strikt indelade i fack som mäns hjärnor, samspelar olika områden i hjärnan alltid med varandra. Det går inte att stänga av en del och aktivera en annan. Därför kan kvinnor inte skilja mellan sex och kärlek och andra känslor. Eftersom mäns hjärnor är indelade i fack, skiljer de på sex och känslor eftersom de delarna av hjärnan inte har något samspel med varandra.

Alla böckerna oavsett teoretisk modell beskriver män som att de behöver bli bättre på att kunna ge fysisk och känslomässig närhet till sin partner, utan att förvänta sig sex. I *Nära främlingar* menar författaren att män förvisso har ett behov av fysisk närhet utan sex, som att bli omfamnade och kramade, men den naturliga fortsättningen på detta är alltid att gå över till mer sexuella handlingar. I *Män är från Mars, kvinnor är från Venus* finns en lista över 101 saker som en man kan göra för att "ta poäng" hos en kvinna. Den trettiosjätte punkten lyder: "Gör det till en regel att kela eller visa ömhet ibland utan att ha sex i tankarna" (Gray 198). Män framställs i självhjälpsböckerna som att det för dem är själva sexualakten som är det primära i själva den fysiska relationen till kvinnan.

Även om böckerna framställer kvinnor och män enligt ovanstående dikotoma principer vet vi ju att det faktiskt finns män som ser kärlek som det primära samt att det finns kvinnor som ”bara” vill ha sex. Detta passar dock inte in i böckerna, eftersom de är tvingade till att upprätthålla de stereotyper som från början satts upp. I *Nära främlingar* framgår det att det visserligen även finns kvinnor som skiljer sex och kärlek åt, men att detta mest är en form av självinbillning. I själva verket söker kvinnor alltid något mer än bara sex, även om det rör sig om en ytterst tillfällig sexuell relation. Det finns alltid känslor med i bilden, som inte går att bortse ifrån. Enligt Rubin är ofta själva närheten i en tillfällig sexuell förbindelse viktigare för kvinnan än själva samlaget:

Alla [de kvinnor som Rubin intervjuat till sina ’case histories’, förf. anm.] utan undantag har svarat att de engagerar sig sexuellt därför att det var enda sättet att få annat som de behöver få av en man. ’Annat – vad då?’ frågade jag. Och svaren vittnade om deras behov av gemenskap och samhörighet snarare än sex. De talade om att de ville ’kramas mer än knulla’ och att ’det känns skönt att känna gemenskap en stund.’ (Rubin 119)

I självhjälpsböckerna görs det redan från början en stor skillnad mellan kvinnor och män. Dessa skillnader kan ses som grunden för den heterosexuella kärleksrelationen. Enligt biopsykologin är det skillnader som gör att män och kvinnor överhuvudtaget dras till varandra: ”Physically, men and women are generally attracted to each other because of their differences” (Moir & Jessel 99). I *Män är från Mars, kvinnor är från Venus* beskrivs det ingående hur män och kvinnor en gång bodde på olika planeter, för att så småningom hamna på samma eftersom de blev nyfikna och drogs till varandra: ”De kom från olika världar, men de njöt av att vara olika” (Gray 19). I självhjälpsböckerna går det att urskilja ett övergripande råd som går ut på att kvinnor och män bör acceptera varandras olikheter, istället för att försöka att anpassa sig efter varandra:

Insikt om det andra könets olikheter gör att vi bättre kan ge och ta emot den kärlek vi bär i hjärtat. Genom att bekräfta och acceptera skillnaderna oss emellan kan vi komma fram till kreativa lösningar som ger oss det vi vill ha. Och vad som är viktigare, vi kan lära oss hur vi bäst älskar och stöder de människor vi bryr oss om.

Kärleken är magisk och den kan vara, om vi minns att vi är olika. (Gray 24)

I *Samma art – olika världar*, som har en tydlig biopsykologisk ansats, menar författarna att anledningen till att kvinnor och män måste acceptera varandras olikheter är därför att de

skillnader som finns är så djupt rotade och varken bör eller kan ändras på. De menar att skillnaderna som finns på dessa plan idag, har funnits i tusentals år och anser att kvinnan måste förstå att mannen är en fånge i sin biologiska kropp och acceptera detta. Dessutom måste mannen försöka att förstå att kvinnan har ett starkt behov av att känna sig älskad och betydelsefull. Skillnaderna mellan män och kvinnor tycks ha sitt ursprung i det forntida jägarsamhället då männen var de som jagade och skyddade kvinnorna, medan kvinnorna stod för tillredning av mat och barnpassning:

En man måste träna sig i konsten att glädja en kvinna, eftersom den inte är naturlig för honom. Han är jägare och skapad för att lösa problem, skaffa föda och kämpa mot fiender. Vid dagens slut vill han bara stirra in i elden och göra några bäckenrörelser för att hålla stammen befolkad. (Pease & Pease 1999, 194)

Det biopsykologiska resonemanget i *Samma art – olika världar* kring hur kvinnor och män fungerar vad gäller sex och kärlek kan ifrågasättas utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt bland annat på så sätt att det är väldigt statistiskt. Genom att hävda att dikotomierna mellan män och kvinnor har funnits sedan tusentals år tillbaka ger detta en betydelse av att det finns vissa inpräntade beteenden i kvinnor och män som alltid har varit som de är idag, och som kommer att se likadana ut i framtiden. Det finns ingen som helst förändringspotential i resonemanget, och det verkar inte som att det enligt ett biopsykologiskt perspektiv finns något behov av det heller. De menar snarare att vi måste acceptera hur biologin formar oss och försöka leva i enlighet med detta. Jag menar att det enligt ett socialkonstruktivistiskt betraktelsesätt inte är rimligt att anta att mänskliga beteenden kan vara så statiska som självhjälpsböckerna beskriver det. Statiskhet blir i det här fallet problematiskt på så sätt att det egentligen inte går att se någon lösning på många av de problem som kan uppstå i en relation. Det enda som går att göra är att acceptera varandras olikheter, men det är ju egentligen ingen lösning på problemet. Genom att se på kvinnlighet och manlighet som en social konstruktion finns det utrymme av förändringar, vilket behövs eftersom vi idag lever i ett ojämnt samhälle på många olika plan. Den eventuella skillnad som finns mellan kvinnor och män vad gäller sex och kärlek beror enligt synen på kön som en social konstruktion inte på att det är av naturen givet, utan på att kvinnor och män lärs in i skilda roller med skilda beteenden. Förhållningssätt till kärlek och sex är ju dessutom något som är starkt kulturellt betingat och som det inte går att bortse ifrån.

Såväl det psykoanalytiska som det biopsykologiska perspektivet kan ses som problematiskt på så sätt att det helt och hållet utgår ifrån att alla växer upp i en västerländsk kontext med en mor och en far. Idag är dock familjebilden betydligt mer komplex än så. Kärnfamiljen är idag i mångt och mycket ett uppbrutet fenomen. Barn växer idag till exempel upp med en ensamstående mamma eller pappa, eller med två mammor eller två pappor, eller kanske med en eller flera individer som de har släktband eller andra band till. De essentialistiska perspektiven ser familjebilden som ett universellt fenomen som alltid har funnits och som alltid kommer att finnas. På så sätt tas ingen hänsyn till andra faktorer av kulturell och historisk art, som ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv är oerhört viktiga då familjen som fenomen diskuteras.

7 Tema: Känslor och kommunikation

Känslor och kommunikation är det andra temat som jag har valt som representativt för självhjälpsböcker. Det hänger ihop med det förra temat på så sätt att det handlar om känslor och kommunikation inom ramen för en kärleksrelation, där ju i sin tur ofta sex är en viktig del. En kärleksrelation bygger i sin helhet på de känslor som, i det här fallet, en kvinna och en man har för varandra. I självhjälpsböckerna görs det stor skillnad på hur kvinnor och män uttrycker sina känslor:

Han klagar: 'Hon är så emotionell, det är ingen idé att tala med henne.' Hon protesterar: 'Det är han som är omöjlig att tala med, han är alltid så förbaskat rationell!' Han säger: 'Fast jag förklarar för henne att det inte är något särskilt är hon inte nöjd.' Hon säger: 'Hur ska jag kunna tro honom när jag ser med mina egna ögon att det är nånting som är på tok?' Han svarar: 'Okay, då är det alltså nånting som är på tok! Men vad tjänar det till att tala med henne om det?' (Rubin 77)

I självhjälpsböckerna anses kvinnor vara den parten av det heterosexuella kärleksparet som visar mest känslor och som har lättast och har störst benägenhet att berätta om sina känslor för sin partner. Detta blir lätt en källa till konflikt, kvinnan tycker att mannen talar för lite om sina känslor, och mannen menar i sin tur att kvinnan är för emotionell. Kvinnor anses vara alltför känsliga och män alltför okänsliga. Detta är ett essentialistiskt sätt att se på kvinnor och män, eftersom man utgår ifrån att det finns en inre statisk kärna som ser likadan ut för alla kvinnor och för alla män, oberoende av övrig kontext. Genom att utgå ifrån att kvinnor är känsliga och

män okänsliga utgår självhjälpsböckerna ifrån stereotypa föreställningar om vad som är kvinnligt och vad som är manligt. Jag menar att genom att använda sig av stereotyper gör författarna det enkelt för läsaren att kunna känna igen sig själv och andra. Ofta diskuteras vardagsnära situationer som infinner sig för alla (i en västerländsk kontext) i det dagliga livet, som till exempel hur kvinnor och män beter sig när de har någon form av problem. Kvinnor tenderar enligt självhjälpsböckerna att gärna vilja prata om sina problem, inte för att nödvändigtvis lösa dem, utan helt enkelt för att vädra dem. De mår helt enkelt bättre av att prata med någon om sina problem, för då får de ord på sina tankar:

Hon kan redogöra för sina problem i timmar och ge en ingående rapport om alla detaljer. Hon talar om sina nuvarande problem och om tidigare problem, möjliga problem och olösliga problem. Det är inte lösningar hon söker, utan talprocessen i sig ger henne tröst. Den är ofta ostrukturerad, och flera ämnen kan diskuteras samtidigt utan att några slutsatser dras. (Pease & Pease 1999, 134-135)

Genom att ventilerar sina problem inför någon annan, känner kvinnan ett lugn som aldrig skulle ha infunnit sig om hon hållit allt inom sig. Om hon inte pratar om sina känslor mår hon istället dåligt inombords. Att någon lyssnar innebär att hon känner sig mindre pressad, och stressen över problemen blir mindre påtaglig. Män, däremot, vill inte gärna diskutera sina problem med andra människor:

Mannen är av naturen misstänksam, tävlingsinriktad, behärskad och försvarsberedd. Han är en ensamvarg som döljer sina känslor för att kunna behålla kontrollen. Att visa känslor är för mannen detsamma som att tappa behärskningen. (Pease & Pease 1999, 133)

Mannen vill helst lämnas ifred och på egen hand fundera ut en lösning på problemet. I *Samma art, olika världar* beskrivs det som att: "En man med problem sitter helst på en sten och stirrar in i elden" (1999, 133). I *Män är från mars, kvinnor är från Venus* finns en liknande metafor: "Istället [för att prata med någon annan, förf. anm.] blir han mycket tyst, går till sin privata grotta för att tänka över den kvistiga frågan och vrider och vänder på den för att hitta en lösning" (Gray 40). Jag menar att denna klart essentialistiska föreställning bygger på ett gammalt synsätt där mannen är den rationella tänkaren, han som fattar de rätta besluten efter noggranna överväganden. Kvinnan är i sin tur den smått hysteriska, som inte besitter samma intelligens och rationalitet som mannen. Eftersom det var mannen som var familjens överhuvud var det också han som tog de viktiga besluten, medan kvinnan utförde sysslor i hemmet som inte ansågs behöva någon större tankeverksamhet. Därav kommer den dikotomi

som självhjälpsböckerna plockar upp, där kvinnan är den smått hysteriska och mannen är den lugna och rationella. Självhjälpsböckernas sätt att definiera kvinno- och mansroller kan ses som stereotypa. De är lätta att känna igen och inger på detta sätt ett visst mått av trygghet. Självhjälpsböckernas egna argument för att mannen är den tyste typen, medan kvinnan är den som ständigt vill prata om sina problem går enligt det biopsykologiska perspektivet i *Samma art – olika världar* bland annat att hitta långt bak i historien:

Männen utvecklades till krigare, beskyddare och problemlösare. Såväl deras hjärnors utformning som social påverkan hindrade de från att visa rädsla eller osäkerhet. Det är därför en man ofta ber att få tänka på saken när han blir ombedd att lösa ett problem. Och det är precis vad han gör – med uttryckslöst ansikte tänker han tyst igenom problemet. Det är först när han hittar lösningen som han säger något. (Pease & Pease 1999, 84)

Paret Pease menar i sin bok *Samma art – olika världar* att anledningen till att kvinnor och män skiljer sig så mycket vad gäller att kunna och vilja sätta ord på känslor, problem och upplevelser beror på skillnader i mäns och kvinnors hjärnor. De menar att tal är beläget i den vänstra hjärnhalvan hos män, utan något specifikt avgränsat område. Därför talar män ofta otydligt och de använder sig av få ord i konversationer. Hos kvinnor är talcentran mycket lättare att specificera. Huvudsakligen finns talförmågan hos kvinnor placerad i den främre vänstra hjärnhalvan men det finns även ett mindre område för tal i höger hjärnhalva. Att kvinnor har specifika centran för tal i hjärnan gör att de blir bra på att tala. Moir & Jessel pekar på precis samma fenomen. De menar att kvinnor har bättre förbindelse i form av fler nervtrådar mellan sina båda hjärnhalvor än vad män har, vilket innebär att kvinnans hjärnhalvor har lättare att utbyta information: ”And the latest research has shown that the more connections people have between the left and right hemispheres, the more articulate and fluent they are. This finding provides a further explanation for woman`s verbal dexterity” (Moir & Jessel 48). I *Samma art – olika världar* menar författarna att dessa skillnader i hjärnan hos män och kvinnor går att härleda till forna tiders jägarsamhällen då män var jägare och ofta behövde vara tysta då de vaktade på byten, medan kvinnorna hade större möjligheter att kommunicera med varandra då de utförde sina sysslor:

Kom ihåg att män utvecklades till jägare, inte till talare. Jakten genomfördes, med hjälp av serie icke-verbala signaler, och ofta satt jägarna tysta i timmar och väntade på sitt byte. När moderna män fiskar tillsammans kan de också sitta i timmar utan att säga något. De har glädje av varandras sällskap, med de känner inget behov av att uttrycka det i ord. Men om kvinnor tillbringade tid tillsammans utan att prata skulle det tyda på allvarliga problem. (Pease & Pease 1999, 79)

Enligt biopsykologin kan det finnas olika faktorer som förklarar skillnader mellan kvinnor och män. Att det finns skillnader mellan kvinnors och mäns hjärnor anses enligt biopsykologin vara bevisat, men man intresserar sig också kring varför dessa skillnader finns. Oftast går skillnaderna att härleda till jägar- samlarperioden i begynnelsen av människans levnadstid på jorden. Hur våra hjärnor fungerar idag beror till stor del enligt biopsykologin på att den utformades så i människans begynnelse, på grund av de omständigheter som fanns då. Enligt biopsykologin hade männen inte samma behov av att tala, alltså utvecklades hjärnan därefter. Kvinnor hade i sin tur ett mycket starkt behov av att kunna samtala med andra, och därför blev hennes talcentra i hjärnan mer utvecklat och därför ser idag kvinnors och mäns talcentran i hjärnan olika ut. Genom att göra så stor skillnad på kvinnors och mäns hjärnor får, enligt socialkonstruktivismen, biologin en alldeles för stor betydelse:

Det är hur som helst omöjligt, och det har alltid varit omöjligt, att mäta en vuxen människas färdigheter och sedan säga att dessa färdigheter beror på biologi. Jag växer upp som en människa i ett samhälle – och min roll, eller position, i detta samhälle påverkar vem jag är, vad jag kan, hur jag reagerar. Att vara kvinna i vårt samhälle innebär bland annat att tränas i relationer, att lära sig behaga, att lyssna och stämma av. (Björk 80)

Det psykoanalytiska perspektivets åtskillnad mellan könen har trots att stereotyperna ser likadana ut annorlunda förklaringar än det biopsykologiska. Rubin menar i *Nära främlingar* att anledningen till att män så sällan sätter ord på sina känslor är därför att pojkar har lärt sig att känslor är något kvinnligt och att män ska vara starka, lugna och rationella. Detta har de lärt sig utifrån disidentifikationen med modern. Eftersom hon är kvinna är hon känslös vilket gör att pojken som manlig individ måste vända sig ifrån denna egenskap och istället se på sin far:

Inläringen av detta beteende har lyckats så totalt därför att gossen i sin tidiga barndom tvingades att flytta sin identifiering från mor till far och sålunda slita sig loss från sin första känslokontakt. Sammanför man dessa två upplevelser – den inlärd tuffheten och avslitningen av bandet till modern – så inser man att det är en plåga för mannen att tvingas att uppleva sin emotionella sida och att vara tvungen att tala om den. (Rubin 77)

Chodorow, som förklaringarna i *Nära främlingar* är mycket inspirerade av, menar att pojkar under barndomsåren lär sig att borttränga relationer, vilket sedan får effekter på livet som vuxen:

För att känna sig riktigt manlig måste en pojke skilja sig från andra i en utsträckning som inte är nödvändig för en flicka – han måste kategorisera sig som en särskild individ. Dessutom definierar han manligheten negativt, som det som inte är kvinnligt och/eller knutet till kvinnor, snarare än positivt. Detta är ett [...] exempel på hur pojkar förnekar och borttränger relationer och bundenhet under uppväxtåren. (Chodorow 1988, 222)

Genom att disidentifiera sig med det kvinnliga och genom förnekelse av relationer får den så småningom vuxne mannen svårt att sätta ord på sina känslor. Att vara känslös och att kunna och vilja tala om sina känslor är något som ses som typiskt kvinnligt, och eftersom mannen definierar sin manlighet som icke-kvinnlighet blir han mindre känslös och mer ovillig att tala om känslor.

När kvinnor och män framställs som så olika varandra som det beskrivs i självhjälpböckerna uppstår det lätt problem. Ett av de många problem som uppkommer i samband med kvinnors och mäns skilda sätt att hantera problem på det känslomässiga planet är att de inte förstår varför den andre är olik:

För en kvinna verkar den värld mannen lever i väldigt ensam – en värld där rädslan att visa sorg och smärta, skräcken för att avslöja sin sårbarhet, även inför den kvinna man älskar, är så djupt rotad att enda möjligheten för dem att blotta sig är ”på natten i mörkret”. (Rubin 76)

När mannen inte berättar om sina känslor angående något för kvinnan, blir hon ofta frustrerad. Hon förstår inte varför han inte vill öppna sig för henne, eftersom hon själv ”vet” att det hjälper att prata om sina problem eller om hur man känner inför något. Här uppstår det alltså lätt en konflikt. Kvinnan är övertygad om att mannen skulle må bättre av att ”prata ut” medan mannen fortfarande hävdar att det inte finns något att prata om, eller att han helt enkelt bara inte vill prata om det. Det är inte sällsynt att detta leder till att kvinnan skuldbelägger sig själv, och känner sig otillräcklig:

Det kan vara skrämmande för en kvinna när mannen stänger henne ute, för själv gör hon bara så mot någon som har behandlat henne illa. Hon utgår ifrån att hon sårat sin man och att han inte älskar henne längre. (Pease & Pease 1999, 139)

Ofta föreställer sig en kvinna det allra värsta om hennes man inte öppnar sig för henne, som i citatet. I värsta fall kan kvinnan börja misstänka att mannen inte längre älskar henne och att det kommer att bli slutet på deras förhållande. Eftersom mannen vägrar prata om vad han känner, förväntar kvinnan sig helt enkelt det värsta. Hon tänker att han måste ha väldigt stora problem, som inbegriper henne och som är väldigt allvarliga eftersom han inte kan tala om

dem. När hon själv har smärtsamma känslor som trycker henne, vet hon ju hur svårt det kan vara att förmedla dem till sin partner, eftersom det av olika anledningar helt enkelt gör för ont att prata om. När kvinnan har problem eller har något som trycker henne på annat sätt, förväntar hon sig att mannen ska vilja veta vad det är hon går och funderar på. Hon vill att han själv ska erbjuda sig att lyssna, av intresse och omsorg om sin partner.

Jag menar att självhjälpsböckerna alltså sätter upp mycket tydliga ramar för vad som anses ett normalt beteende för kvinnor respektive män vad gäller bland annat känslor och kommunikation. Dessa ramar grundar sig tydligt på åtskillnaden mellan kvinnor och män, där de olika könen är varandras motpoler. Enligt socialkonstruktivismen beror eventuella skillnader mellan kvinnors och mäns förmåga att sätta ord på sina känslor inte alls på någon form av biologiska och/eller psykoanalytiska faktorer. Istället handlar dessa eventuella skillnader om att kvinnlighet och manlighet är något som vi lär oss genom olika diskursiva praktiker i vår omgivning.

8 Slutsats

Pease & Pease grundar sina resonemang på en biopsykologisk bas, medan Rubin vilar på en psykoanalytisk och Gray har en outtalad blandning av de båda. Alla de tre böckerna är essentialistiska, fast de har skilda förklaringsmodeller. Trots att de skiljer sig åt så grundar de sig ändå på samma dikotomier. Den mångfald som kan tyckas finnas bland självhjälpsböckerna är mest en illusion eftersom innehållet i själva verket i grund och botten är väldigt likartat då det bygger på essentialistiska perspektiv. Det är samma kvinnoroller och mansroller som framställs i de tre självhjälpsböckerna som mitt material utgörs av. Genom att säga att män vill ha sex medan kvinnor vill ha kärlek och att kvinnor är emotionella medan män är okänsliga och att detta på ett eller annat sätt är av naturen givet, gör alla självhjälpsböckerna ett tydligt ställningstagande för ett essentialistiskt synsätt. Det lämnas inget större utrymme för avvikelser eller förändringar av dikotomierna, utan de är som de alltid har varit och som de alltid kommer att förbli. Detta är enligt ett socialkonstruktivistiskt synsätt väldigt problematiskt eftersom det ger en skev bild av hur kvinnor och män fungerar i heterosexuella kärleksrelationer. Essentialismen fokuserar enbart på likheter inom olikheterna, det vill säga olikheter mellan kvinnor och män som åtskilda homogena grupper. Genom att självhjälpsböckerna har detta heteronormativa perspektiv utesluts helt andra former av

kärleksrelationer och begär vilket innebär att många människor alltså faller helt utanför de normerande ramar som sätts upp.

Kärlek och sex samt känslor och kommunikation är överhuvudtaget ett mycket mer komplext område än vad det utges för att vara i självhjälpsböckerna. Att framställa kvinnor som kärlekstörstande, gråtande och ständigt pratande madonnor och män som tysta, sexhungriga djur är en nedvärderande och orättvis syn på båda könen. Genom att framhålla att kvinnor vill ha kärlek och män vill ha sex och att kvinnor pratar om sina känslor och problem medan män tigger, som att det är något är allmängiltigt, oföränderligt och statistiskt blir även problematiskt på grund av att det utesluter så många faktorer som påverkar individen som till exempel tid och rum. Det är inte möjligt att alla kvinnor tänker och fungerar på samma sätt i alla tider och i alla rum, endast därför att de är kvinnor, och detsamma gäller naturligtvis för män.

I självhjälpsböckerna är synen på män och kvinnor alltså oerhört stereotypa och dualistiska, oavsett om det rör sig om ett biopsykologiskt eller ett psykoanalytiskt perspektiv. Utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt behöver denna dualism brytas ner i mindre beståndsdelar för att komma åt ännu fler skillnader, vilket behövs eftersom kvinnor och män inte enbart kan skiljas åt som två motsatta grupper. I konstruktionen av kvinnligt och manligt är det många olika faktorer som spelar in, faktorer som varken biopsykologin eller psykoanalysen tar någon hänsyn till. Dessa två ser endast till skillnaderna mellan kvinnor och män, och försöker hela tiden att förstärka befintliga skillnader ytterligare. Den stereotypisering av kvinnor och män som blir resultatet av att skillnaderna behäftas gör att det inte finns något utrymme för förändring överhuvudtaget. Att dela in människor i stereotypa fack kan ses som en grov förenkling av verkligheten, vilket blir ett användbart redskap för författarna till självhjälpsböckerna. Genom att till exempel utgå ifrån att kvinnor är känsllosamma och män är det motsatta, sätts tydliga stereotyper upp för vad som är kvinnligt och vad som är manligt. Detta blir i sin tur enkelt för läsaren att relatera till sin omgivning eftersom detta är relativt vardagliga föreställningar som man ofta stöter på. Gällande stereotypa uppfattning om kvinnors och mäns känsloliv är ju inget som självhjälpsböckerna själva har upfunnit eller hittat på, utan de har plockat schablonmässiga föreställningar från verkligheten och sedan valt att ytterligare förstärka dessa. Stereotyperna som finns är dessutom inga nya sådana, utan går ofta till exempel att härleda ända bak till föreställningar från jägar- samlartiden: ”Psykologiska skillnader som observeras hos människor i nutid förklaras ofta av

evolutionspsykologer med utgångspunkt i antagna könsspecifika anpassningskrav på män respektive kvinnor under jägar- samlarperioden.” (Magnusson 86). Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv blir tidsaspekten en kritisk punkt, kanske särskilt för den biopsykologiska teoribildningen. Enligt ett socialkonstruktivistiskt synsätt konstrueras manlighet och kvinnlighet i en social kontext där föränderlighet är ett centralt begrepp. Biopsykologins statiska syn på kvinnlighet och manlighet blir problematisk eftersom den förutsätter att ett och samma beteenden och en och samma egenskap kan fortsätta att existera hos två grupper av enskilda individer, det vill säga kvinnor och män, utan att ta hänsyn till några andra faktorer, oavsett vad som händer runt omkring dem i form av till exempel historisk och kulturell utveckling. Upprätthållandet av skillnader mellan män och kvinnor blir så centralt inom biopsykologin att det är det som huvudsakligen får stå i centrum, på bekostnad av många viktiga faktorer.

Individer är enligt socialkonstruktivismen föränderliga, inte minst eftersom vi lever i ett samhälle som ständigt är i förändring. Det vore underligt om allt runtomkring oss förändrades, medan vi förblev de samma i generation efter generation i tusenstals år. Därmed inte sagt att allt ständigt är i förändring, vissa saker är väldigt svåra att ändra på. Ibland kan cementeringen av stereotypa könsroller te sig absolut men så är inte fallet. Författarna till självhjälpsböckerna är givetvis medvetna om att vi lever i en föränderlig värld och det är förmodligen detta som är en av anledningarna till att de beskriver kvinno- och mansrollerna i termer av beständighet. Genom att använda sig av argument som berör människans hormoner, hjärna, psykologi och historia vill författarna ge läsaren en fast punkt i det som är i ständig rörelse. Böckerna ger klara och tydliga besked och ger enkla förklaringar, beskrivningar och lösningar på situationer och problem som de flesta någon gång varit med om. De ger en känsla av stabilitet och trygghet vilket är oerhört centrala områden att stärka då det rör sig om mänskliga relationer som är bland det viktigaste som finns i varje individs liv. Faran med denna stabilitet i detta fall är att den även leder till cementering av traditionella könsroller. Återigen blir det essentialismens enkla dikotoma principer problematiska. Socialkonstruktivismens förklaringar på hur kvinnlighet och manlighet skapas är inte lika enkla, i själva verket är de oerhört komplexa och i många fall svåra att förstå sig på. Detta till skillnad från självhjälpsböckernas essentialistiska perspektiv. Författarna till dessa vill helt enkelt genom att göra klara och tydliga uppdelningar i ordnade tidsbeständiga system förmedla en känsla av trygghet i en föränderlig värld. Förändring är ju inte alltid något positivt, och vad gäller kärlek och sex samt

känslor och kommunikation som är känsloladdade ämnen kan det kännas tryggt att ha fasta ramar att hålla sig inom, för vem vet vad som finns utanför?

Referenser

Arrhenius, Sara. En riktig kvinna. Avesta: Pocky, 2002.

Berger, Arthur Asa. Kulturstudier: nyckelbegrepp för nybörjare. Lund: Studentlitteratur, 1999.

Bergström, Göran och Kristina Boréus. Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys. Lund: Studentlitteratur, 2000.

Bjerrum Jensen, Lisbeth. ”Som de dog snakker: køn i selvhjælpsbøger.” De røde sko: feminisme nu. Red. Leonora Christina Skov. København : Tiderne Skifter, 2002.

Björk, Nina. Under det rosa täcket. Danmark: Wahlström & Widstrand, 2004.

Chodorow, Nancy J. Femininum – Maskulinum: Modersfunktion och könssociologi. Stockholm: Natur och kultur, 1988.

---, Feminism and psychoanalytic theory. New Haven: Yale University Press, 1989.

Connell, Robert W. Om genus. Göteborg: Daidalos, 2003.

Davies, Bronwyn. Hur pojkar och flickor gör kön. Stockholm: Liber, 2003.

Eldén, Sara. ”Att fånga eller bli fångad i diskursen? Om diskursanalys och emancipatorisk feministisk metodologi.” Att utmana vetandets gränser. Red. Åsa Lundqvist, Karen Davies och Diana Mulinari. Malmö: Liber, 2005.

Elvin-Nowak, Ylva och Heléne Thomsson. Att göra kön: Om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män. Stockholm: Albert Bonniers förlag, 2003.

Gemzöe, Lena. Feminism. Stockholm: Bilda förlag, 2005.

Gray, John. Män är från Mars, kvinnor är från Venus. Norge: Brombergs, 2005.

Magnusson, Eva. Psykologi och kön: från könsskillnader till genusperspektiv. Stockholm: Natur och Kultur, 2003.

Moir, Anne och David Jessel. Brain sex: the real difference between men and women. London: Joseph, 1989.

Pease, Allan och Barbara Pease. Samma art – olika världar: om manligt och kvinnligt beteende. Falun: B. Wahlströms bokförlag, 1999.

---, Varför män bara kan göra en sak i taget och kvinnor aldrig slutar prata. Falun: B. Wahlströms bokförlag, 2004.

Robert, Rigmor och Kerstin Uvnäs Moberg. Hon och han: födda olika. Halmstad: Brombergs, 1994.

Rosenberg, Tiina. Queerfeministisk agenda. Stockholm: Atlas, 2002.

Rubin, Lillian B. Nära främlingar: om relationen mellan man och kvinna. Viborg: Natur och kultur, 1991.

Shumway, David R. Modern love : romance, intimacy, and the marriage crisis. New York: New York University Press, 2003.

Simonds, Wendy. Women and self-help culture: reading between the lines. New Brunswick: Rutgers University Press, 1992

